

Landskap: Småland Upptecknat av: Tage Bengtsson,
 Härad: Allbo Adress: Hjortsberga, Brunshult.
 Socken: Hjortsberga, Blädinge Berättat av: olika personer, angivna
 inne i samlingen.
 Uppteckningsår: 1932, Född år i

Sid.

Uppteckningen rör

Källa, där man badade barn mot sjukdomar....	1.
Dödsvarsel.....	2.
Svår dödskamp.....	2.
Likklädsel.....	3.
Man bad den döde taga ens sjukdom med i gra- ven.....	3.
Hyvelspån skulle ligga kvar i kistan.....	3-4.
Saker med i kistan.....	4.
Gravöl under likkistan.....	4.
Själaringningen.....	4.
Gransmyckning vid begravning.....	4-5.
Iakttaga vem som gick sist ut, man el. kvin- na, när likfärd lämnade gården.....	5.
Liket bars till kyrkan.....	6.
Kyrkogårdsmull - medel mot "skevern".....	6.

forts.

8 sid.

- Den döda ropade då svägerskan bytte till sig
den dödas läkan..... 6.
- Mannen tröskade där gumman stod lik. - slagan
gick sönder..... 7.
- Förgiftad piga, som troddes ha trampat en stig
som ledde mellan två gravar..... 7-8.

4722

Brunshult, Hjortsberga den 23/3 1932.

Herr Lektor H. Rosèn, Växiö.

Som svar på Edert brev insänder jag härmed några uppteckningar om begravningsbruk. De äro ju icke så fullständiga, som jag skulle önskat, men jag hoppas, att de ändå hava intresse för Eder.

Med utmärkt högaktning.

Tage Bengtsson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4722

I. K Ä L L O R:

Förutom "Älvådrakällan" i Lyngsåsa och offerkällan i Garphult, som jag skrivit om vid uppteckningarna till hembygdsförbundet, har jag av min nittiotvååriga mormor hört berättas om en källa i Krumsås, Blädinge. Källan är till formen trekantig och belägen på ett berg. I denna källa brukade man, tigande och fastande bada barnen den första maj innan solen gick upp. Detta gjordes vid alla slags sjukdomar. Källan brukade ibland rensas. Min mormor var en gång närvarande vid ett sådant tillfälle. Några pengar fanns icke i den, endast diverse järn- och blecksaker, som lades tillbaka, sedan källan rensats. Jag har aldrig varit i tillfälle se denna källa, men min morbror påstår, att den endast är en urholkning i berget, vari samlas regnvatten.

II. Begravningsbruk.

I min mormors brors hem såg husfolket en natt tre ljus brinna utanför fönstret. En person, som samma natt gått för-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

en källa där
man brukade
bada barn för
att bota sju-
ka

rensning av
källan

4722

bi gården, omtalade, att han sett ett likfölje på gården. Han hörde tydligt, hur locket lades på och träpluggarna, som fästade detta, slogs fast. Några dagar därefter dog husfadern i nervfeber, som vid denna tid härjade i bygderna.

Om en brödkaka vände sig helt om i ugnen och blev lig-gande med undersidan uppåt, när man skulle taga ut den på grisslan, betydde det dödsfall i släkten. Om en fågel knackar på rutan eller ugglansskriker utanför, bådär det dödsfall. Likadant om mullsorken kastar upp högar framför förstubron.

En svår döds-kamp ansågs bero på, att den döende hade någon svår synd på sitt samvete eller och att han kunnat id-ka svartkonst. Vid det senare fallet kunde inte döden inträffa förrän personen ifråga lärt bort sin konst till ett av sina barn eller annan anhörig. Efter dödsfallet drogos gardinerna för fönstren i likrummet. Då döden inträffat lades liket i väntan på klädsel och kista på ett sofflock. Benen rättades ut och händerna lades hopknäppta över bröstet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2.

saker, som
bådär döds-
fall

Special
Hjortsberga, Bladunge 4722

Tagg Bengtsson
1932.

Avskrift av K. Knut
L. Knut. förb. saml.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

En kvinnas likklädsel var: Vit schalett eller linneduk, vitt nattlinne, vit underkjol, vita strumpor sydda av linne samt vita handskar eller bomullsvantar. En man: Vit skjorta, vita kalsonger samt i övrigt vantar och strumpor som kvinnorna. Över den döde breddes ett lakan. Över ansiktet lades en fyrkantig duk, kallad `öjnakluten`. Den lades med en snibb neråt bröstet medan de tre övriga lades upp över kistkanten och syntes, när locket var pålagt. Man skulle iaktta, om liket var slankigt, för då väntade det snart någon efter sig.

den dödes
likklädsel

Man brukade taga den döde i hand och bedja honom taga ens sjukdom med sig i graven. Om ett litet barn skulle botas t.ex. för skävern, skulle två oskuldsfulla flickor stå var sin sida om kistan och räcka varandra barnet under och över kistan. Fyllhundar botades på följande sätt: I en avliden persons mun hälldes brännvin. Brännvinet skulle man sedan försöka få i den man ville bota.

den döde skul
le ta sjukdom
med sig i gra
ven

Snickaren, som gjorde likkistan, skulle låta en del av hyvelspånet ligga kvar i den. En snickare, som gjorde en kis

ta åt en avliden knekthustru, glömde att lägga hyvelspån i den. En mörk kväll, när han var ute och gick, upphanns han av den döda, som tillsade honom att lägga dit hyvelspån, innan liket kom i jorden. Annars skulle hon spöka för honom.

I kistan brukades, om den döde använt dessa saker, nedläggas en snusdosa eller brännvinsflaska. Vid besök i Hamneda hos min farbror, som var dödgrävare, berättade denne, att han, vid omgrävningen av en gammal grav, hittade en flaskka brännvin i jorden.

Då man bryggde dricka till gravölet, skulle man taga ett mått med nybryggt dricka och sätta under likkistan.

Sjärlaringningen skulle de närmaste anhöriga ställa om.

I Hjortsberga ansågs (och gör än i dag) södra sidan av kyrkogården förnämast. Där begrovs de, som hade råd att köpa gravplats. På norra sidan begrovs de fattiga.

Från trappan ut till porten vid begravningsgården sattes en allè av granar, som voro skalade ned till och vars

4722

topp var knäckt och hängde nedåt. Skulle det vara riktigt förnämt, restes vid porten en 'båge'. Denna var klädd med granris med barren nedåt. Inuti hängdes girlander av svart papper.

På vägen ströddes finhackat granris, s. k. krans. Mönstret utgjordes av kors och runda kransar samt den dödes initialer. Sådana kransar läggas framför varje gård, som stått i släkt eller vänskapsförhållande till den döde, där likfärden skall gå fram.

Begravningsdagen drogos gardinerna för fönstren och alla tavlor, som inte föreställde religiösa motiv, överkläddes med en vit servett. I kors överdema hängdes svarta pappersremsor.

När likfärden lämnade gården, skulle man iaktta, om det var en man eller kvinna, som sist gick ut. Var det en karl, skulle en manlig person dö härnäst i gården. Var det ett fruntimmer, skulle en kvinna dö.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

Liken brukade man bära till kyrkan. I Klintaskogen, som ligger på gränsen mellan Hjortsberga och Rydaholm, lågo en hel del torp, som hade urusel utfartsväg. På dessa vägar var det omöjligt att gå i bredd och bära entlikkista. Man tillgick då på följande sätt: En lång stång bands fast över kistan, och sedan gingo bärarna i rad efter varandra.

Andreas rackares hustru Anna, som kunde bota 'skevern', brukade ordinera kyrkogårdsmull som botemedel. Mullen skulle tagas från en viss grav och kokas i vatten. Med detta skulle man smörja lederna på det sjuka barnet.

En gumma i Kvintås hade, medan hon levde tagit undan ett präktigt lakan, som hon skulle hava till liksvepning. Efter hennes död tog hennes svägerska och bytte till sig lakanet. Natten därpå hörde hon en röst ropa: "Mett laken, mett laken"! Nästa dag bytte hon om lakan.

Gumman stod lik på logen, och hennes man aktade icke för rovt att bege sig dit och tröska. Han hade inte slagit många

slag, förrän tåten på slagan brast. Han band på en ny, men även denna brast. Likadant en tredje. Men då slutade han upp med att slagtröska.

På Hjortsberga kyrkogård fanns för ett flertal år sedan (och finns kanske fortfarande) en besynnerlig stig. Gräset såg ut att vara liksom bränt och likaså en häck, som stigen ledde igenom. Stigen gick emellan två gravar. Den troddes vara upptrampad ^{av} en kvinna, som inte fick ro i sin grav. Om denna kvinna har berättats följande: I Forssa bodde på artonhundratalet en rik bonde, som kallades `kungen`. Han hade endast en son, och denne råkade förälska sig i sina föräldrars piga. Detta sågs med oblida ögon av föräldrarna. Efter en tid blev pigan svårt sjuk och kräkte alldeles förskräckligt. Efter några dagars sjukdom avled hon. Men i bygden spriddes ut talet, att pigan var förgiftad. Hennes skyndsamma begravning väckte också undran. När detta tal kom till myndigheternas öron, läto de gräva upp graven och undersöka liket.

en stig, som ledde mellan två gravar

piga förälskar sig i sonen på stället; blir efter en tid sjuk och dör

4722

Vid företagen obduktion befanns, att pigan varit i grossess, och dessutom fanns arsenik i kroppen. `Kungens` hustru häktades såsom skäligen misstänkt för mord, men kunde inte fällas mot sitt ihärdiga nekande. Det blev icke uppkärlarat, om pigan tagit gift själv eller fått det av någon annan. `Kungens` hustru måste emellertid släppas av brist på bevis. Det var efter hennes död, stigen skulle ha börjat, och säges leda mellan hennes och pigans grav.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.

förgiftning
tros förelig-
ga, men före-
tagen obd. kan
ingenting be-
visa.